

Otázka: Postkomunistické státy střední a východní Evropy

Předmět: Zeměpis

Přidal(a): Adéla Greta

POLSKO:

OKRAJOVÁ ČLENITOST:

- Baltské moře -zálivy: Pomořanská zátoka, Gdaňská zátoka
- poloostrovy: Helská kosa, Viselská kosa

POVRCH:

- nížiny: Baltská (duny, kosy, lagun. j.), Velkopolská, Malopolská, Mazovská
- opakované kontinentální zalednění – mnoho jezer ledovcového původu
- jezerní plošiny: Mazurská j. plošina, Pomořanská j. p., Velkopolská j. p.
- pahorkatiny a vrchoviny: Malopolská , Lublinská
- horské oblasti:
 - hranice s ČR: Krkonoše, Jizerské hory, Orlické hory, Stolové hory
 - hranice se Slovenskem: Vysoké Tatry, Bukovské hory (Bieszczady)
- 1/4 území – lesy (zničené kysel. dešti)
- Podnebí: přechodný typ mezi kontinentálním a oceánským => nestálé
- nejvíce srážek – návětrné svahy Tater

VODSTVO:

- jezero Sniardivy (nej. pol. Jezero, Mazurská j. p.)
- řeky: Wisla: nejdelší- přítoky: Dunajec, San, nevhodná pro říční dopravu- kolísavé říční toky, Warszawa
- Odra: většina hranice s Německem, protipovodňové hráze, přítoky: Lužická Nisa, Barta

ZEMĚDĚLSTVÍ:

- Stř. a S část, ½ území orná půda
- brambory – 3. na světě, cukr. řepa, chmel, žito, zelenina
- velký export do Německa a ČR

TĚŽBA:

- hl. J část
- černé uhlí- Hornoslezská pánev- největší produkce č. u. na ob. na světě
- hnědé uhlí- Dolnoslezská pánev
- měď- Dolní Slezsko, Legnica
- síra – JV – Tarnobrzeg
- kamenná sůl- Wieliczka- podzemní městečko (u Krakowa)
- dovoz železné rudy z Ukrajiny a ropy z Ruska- Družba, rafinérie PLOCK

PRŮMYSL:

- hl. oblast Hornoslezská pánev- Katowice: hlavní centrum (hutnický+chemický)
- strojírenství: **auta**- Fiat+Ford – Tychy, Chevrolet – Lublin; **nákladní auta**- Bielsko Biala; **letadla** – PZL-Mielec; **americké helikoptéry** – Sikorsky
- chemický: petrochemie – **PKN Orlen** → Petrochemia PLOCK (Benzina); dusíkatá hnojiva- Pulawy
- hutnictví železa: Hornoslezská pánev -Krakow, Katowice, Czestochowa
- energetika: většina tepelná → poškození Krkonoš a Jizerských hor

OBYVATELSTVO:

- 95% katolíci
- osobnosti: Mikoláš Koperník, F. Chopin, papež Jan Pavel II., H. Sienkiewicz, M. C. Skłodowska, Roman Polanski

TURISTICKÝ RUCH:

Horské oblasti+ NP

- Tatrzański park narodowy – Zakopane, nej. horské středisko v Polsku
- Pieniny PN – kaňon řeky Dunajec

Mazurská jezera

- Cykloturistika
- Vlíčí doupě – Hitler

Bělověžský NP

- UNESCO; zubři, tarpani

Historické památky

- Krakow
- Malbork – hrad, nejv. stavba z cihel na světě

Přímořské oblasti

- Słowiński PN – „Polská Sahara“ – písečné duny
- Sopot – přímořské lázně mezi Gdaňskem a Gdyní, hudební festival

Wieliczka = solný důl u Krakowa

- Niedaleko Oswiecim (Osvětim) – vyhlazovací koncentrační tábor Auschwitz-Birkenau

MĚSTA:

WARSZAWA

- hl.m., zničena za 2.sv.v., strojírenství, ř. Wisla, hrob se srdcem F. Chopina

KRAKOW

- centrum hutnictví
- velké náměstí – historické centrum
- Wawel: královský hrad
- Jagellonská universita- 2. nejstarší po UK

průmyslová centra:

- Poznaň, Wroclaw/Vratislav, Lodž

námořní přístavy:

- GDAŃSK – 80. léta 20. st. hnutí Solidarity, při ústí Wisly
- GDYNIA/GDYNĚ – kontejnerový přístav, při ústí Wisly
- **SZCZECIN/ŠTĚTÍN** – při ústí Odry

MAĎARSKO:

POVRCH:

- PUSZTA = územní step, 4/5 území

Nížiny:

- Malá Uherská – Kisalföld -Podunajská nížina na JZ Slovenska
- Velká Uherská – Alföld -zasahuje do Rumunska, Slovenska, Srbska a Chorvatska
- odděleny pohořím Bakoňský les

Pohoří:

- a) sopečný původ
 - **Mátra** – Kékes (1015 m)
 - **Zemplínské vrchy** = Tokajské vrchy
 - **Bükk** (Bukové hory)
- b) nesopečný původ
 - **Pilišské vrchy** – SZ od Budapešti
 - **Vertešské vrchy**
 - strom meczek – jasan manový

Jeskyně

- Aggtelek – systém jeskyní u Slovenské hranice

Podnebí:

- kontinentální (vnitrozemské) – suchá a horká léta (vyšší Ø teplota než v ČR)

VODSTVO:

- **Dunaj**– Budapešť, přítok Raab
- **Tisza**: nejdelší řeka, nutné protipovodňové hráze, vlévá se do Dunaje
- **Dráva**: pramení v italských Alpách, vlévá se do Dunaje
- jezera:
 - **BALATON**: největší ve Stř. Evropě, rekreační oblast, termální prameny, pol. Tihany
 - **NEZIDERSKÉ J.**: hranice s Rakouskem, mělké stepní jezero

HOSPODÁŘSTVÍ:

- na začátku 21.st. rychlý růst HDP, 2005 snižování
- vysoká zahraniční zadluženost

ZEMĚDĚLSTVÍ:

- 50% orné půdy, kvalitní černozem + teplo
- RV: kukuřice, pšenice, cukr. řepa, slunečnice, ovoce, zelenina, tabák, vinná réva – Tokajské vrchy, Bakoňský les
- ŽV: prasata, skot, drůbež

TĚŽBA:

- bauxit, hliník, ropa+ plyn- dovoz
- nedostatečné energetické zdroje

PRŮMYSL:

- do 2. sv. v. pouze potravinářský
- dnes velký vývoz masných výrobků (čabajka, uherák), vína (Tokajské), konzervy
- 1/3 průmyslu v Budapešti

Strojírenství

- montáže aut- **Audi, Suzuki**; autobusy- **Ikarus**, „harmonika“; nákladní auta – **Rába** (sídlo v Győr)

Elektronika

- **Flextronics**

Chemický

- petrochemie – **MOL**
- léky + umělá hnojiva
- pneumatiky **Hankook Tire**

Hutnictví

- Fe – Miskolc
- Al – Ajka

Energetika

- jaderná en. – **Paks**

OBYVATELSTVO:

- ugrofinská jazyk. sk.
- 1/3 Maďarů žije mimo Maďarsko (Slovensko, Rumunsko, Ukrajina, Srbsko)
- 1/5 obyv. v Budapešti
- plošně rozsáhlé vesnice, vysoký podíl obyv. na samotách
- 5-10% Romové

MĚSTA:

- **BUDAPEST- hl. m.**
 - na Dunaji, vzniklo sloučením Budína a Pešte
 - největší lázeňské město na světě
 - parlament, Budínský hrad = královský palác
 - Bazilika sv. Štěpána, Rybářská bašta, Matyášův chrám, Řetězový most
 - Památník tisíciletí na Nám. Hrdinů, Vidám park
 - okruh F1
- **DEBRECEN**– 2. největší
- **MISKOLC**- centrum hutnictví
- **SZEKESFEHERVAR**– bývalé hlavní město
- **DUNAÚJVÁROS**– vznik po 2.sv.v, sídlo Hankook Tire
- **TOKAJ**- vinařství
- **SZEGED**– největší na J, ř. Tisa
- **PÉCS**- historické centrum
- **SIÓFOK**– nejv. město u Balatonu

Lázeňská města:

- **HÉVÍZ**- největší termální jezero v Evropě
- **GYÖR, EGER, HARKÁNY**

SLOVENSKO:

- hornatý stát, vnitrozemní

POVRCH:

- přes 50% horské oblasti, 40% lesy

KARPATY:

- většina území patří do **Západních Karpat**, nížiny do **Panonské pánve**
- alpské vrásnění (3hory)
- členitý povrch ovlivňuje doprav. síť + rozložení sídel
- pásma:

TATRY

- **a) Západné = Roháče**
- **b) Vysoké:**
 - Gerlachovský štít: nejvyšší hora Slovenska i Karpat (2 655 m)
 - Lomnický štít (2 632 m) – 2. největší, meteorologická observatoř
 - **Rysy** – na hranici s Polskem; **Kriváň**
- **c) Belanské Tatry**
 - PLESA: jezera ledovcového původu v Tatrách
 - Velké Hincovo = největší
 - **Štrbské pleso, Popradské pleso, Roháčská plesa**

NÍZKÉ TATRY

- od Vysokých odděleny údolím **Váhu**
- hory: **Ďumbier, Chopok** – obě nad 2000m.n.m, Demänovská dolina- Demänovská ľadová jaskyňa, jaskyňa slobody

MALÁ FATRA

- hory: **Velký Křiváň** (1 709 m) – nejvyšší, **Velký a Malý Rozsutec**
- **Jánošíkove diery**: soutěska, vodopády, úzké údolí; **Vrátná dolina**: údolí u obce Terchová (Jánošík-socha)

VELKÁ FATRA

SLOVENSKÉ RUDOHORIE

- **NP Slovenský kras** – propojeno s krasem v Maďarsku → největší kras. oblast ve stř. Evropě; jeskyně
- **Gombasecká, Domica**; propast **Brázda**
- Na hranici s ČR: **BIELE KARPATY, JAVORNÍKY**

MALÉ KARPATY

STREDNÉ BESKYDY

- mezi Javorníkem a Tatrami
- **Oravské Beskydy, Oravská Magura, Kysucké Beskydy**

VÝCHODNÉ BESKYDY

- východně od Tater
- **Pieniny, Spišská Magura, Čergov**

Sopečný původ:

- **Vihorlat, Slánské vrchy, Kremnické vrchy, Štiavnické vrchy**
- nížiny:
 - **Podunajská** -JZ, patří do Malé uherské nížiny
 - **Záhorská** -mezi Bratislavou a hranicí s ČR, patří do Vídeňské pánve
 - **Východoslovenská** -JV Slovenska, patří do Velké uherské nížiny

PODNEBÍ:

- více kontinentální než v ČR → teplejší léta, chladnější zimy
- nejteplejší oblast: JZ, Východoslovenská nížina,

- nejchladnější + nejvíce srážek: Vysoké Tatry

VODSTVO:

- 96% území **povodí Dunaje** (úmoří Č. moře), 4% **povodí Popradu a Dunajce** (úmoří Baltu)
- **Dunaj** – největší sl. řeka
 - přítoky: Morava, Váh, Hron, Ipel'
 - Žitný ostrov = oblast mezi hlavním tokem Dunaje a ramenem Malého Dunaje
 - největší říční ostrov v E, nejúrodnější oblast na Sl., zásoby podzemní vody
 - Nádrž Gabčíkovo – ochrana před povodněmi, plošně největší nádrž na Sl.
- **Váh** – nejdelší sl. řeka
 - zdrojnice: Biely Váh – pramení ve V. Tatrách
 - Čierny Váh – pramení v N. Tatrách, přečerpávací el. – největší na Sl.
 - vlévá se do Dunaje u Komárna
 - přítoky: P – Orava, Varínka; L – Nitra, Revúca
 - vodní nádrže: **Liptovská Mara, Vážská kaskáda** = soustava vodních nádrží s hydroelektrárnami,
- **Sĺňava**: zásobník vody na chlazení jader. el.
- **Tisa**
 - odvodňuje V Slovensko
 - do Dunaje v Srbsku
 - přítoky: Bodrog, Hornád
- nádrže:
 - **Oravská přehrada**: hranice s Polskem
 - **Velká Domaša, Ružín, Zemplínská Sĺrava**
- jezera:
 - Plesa – viz. POVRCH
 - **Morské oko** – hrazené sesuvem – pohoří Vihorlat
- minerální prameny:
 - **Piešťany, Trenčínské Teplice, Bojnice, Sĺiač**

ZEMĚDĚLSTVÍ:

- hl. oblast: **Podunajská nížina** – kukuřice, pšenice, slunečnice, tabák, ovoce, zelenina, cukr. řepa.
- další – **Malé Karpaty**: vinná réva, **Východoslovenská nížina**: méně úrodné
- horské oblasti: chov skotu, ovcí; brambory

TĚZBA:

- **magnezit** – Slovenské rudohorie – nejvýznamnější surovina na Slovensku → export
- vápenec, dřevo
- hnědé uhlí- nekvalitní → dovoz z ČR
- kamenná sůl – V Sl. – Prešov
- dovoz: **ropa**- rafinérie SLOVNAFT, ropovod ADRIA; **zemní plyn**- plynovod TRANSGAZ; **železná ruda**

PRŮMYSL:

- hl. oblasti: **Bratislava + Z Slovensko, Pováží**
- hl. odvětví: **osobní auta**: Kia- Žilina, VW+ ŠKODA+ Audi- Bratislava, PSA- Trnava
- **elektronika**: Sony – Nitra, Samsung – Galanta
- **chemický**: petrochemie – SLOVNAFT (Bratislava), patří pod MOL
- **farmaceutický**: Zentiva – Hlohovec
- **gumárenský**: Matador – Púchov
- **umělá hnojiva**: Duslo – Šaľa
- **hutnictví železa**: US Steel – Košice; **hliníku**: Žiar nad Hronom
- **dřevařský + papírenský**: Mondi – Ružomberok
- **oděvní + textilní**: Makyta – Púchov
- **kožedělní**: Bardějov
- **energetika**: jader. el. – **Jaslovské Bohunice, Mochovce**, tepelná el. – Nováky, Vojany,
- vodní el. – **Gabčíkovo-Dunaj, Vážská kaskáda**

DOPRAVA:

- železniční – vnitrostátní – nejdůležitější = údolím Váhu, železniční překladiště Čierna nad Tisou
- silniční – dálnice Brno-Bratislava, Bratislava-Žilina
- říční – přístavy: Bratislava, Komárno
- letecká – Bratislava – letiště Vajnory, letiště Košice, Poprad – oblast V Tater
- ropovody – Družba z Ruska, na ni napojena Adria
- plynovod Transgaz

OBYVATELSTVO:

- **Slováci** 85 %, nejpočetnější menšina **Maďaři** 10% (JZ, J JV), **Romové** (SV, V), **Češi** (nejvíce v Bratislavě), **Rusíni, Poláci, Ukrajinci**
- 70% katolíci

MĚSTA:

- BRATISLAVA- hl.m., na Dunaji, Hrad, Nový most, kostel sv. Martina
- Petržalka – největší sídliště
- Henkel- prací prášek, Figaro – čokoláda, VW
- KOŠICE- 2. největší, centrum V Slovenska, sídliště Luník, řeka Hornád, hutnictví – US Steel
- OPRAD- centrum Tatranské oblasti
- Prešov, Žilina, Nitra, Trnava, Banská Bystrica